

J. E. Schaap

Stichter van de melkfabriek

Johannes Emmus Schaap (1877-1957) kwam plusminus 1897 vanuit Heerjansdam naar Nunspeet, samen met zijn zwager W.C. de Zeeuw. Hoogstwaarschijnlijk waren ze aangetrokken door de heer F.A. Moliijn en zijn ideële schepping "Maatschappij de Veluwe". De heer Schaap huwde met mevrouw J.G. de Zeeuw (1871-1935) en woonde later in Huize Zonnestein, Moliijnlaan 133. Zijn zwager De Zeeuw woonde in de Lenahoeve, toen Elburgerweg, nu Laan 94.

Waarom zijn zwager De Zeeuw meteen genoemd? Dat zit zo. Toen de onderneming van Moliijn mislukte, bleven er twee levensvatbare bedrijfjes over: de verffabriek - die lange tijd door de heer Moliijn zelf werd geleid - en de boterfabriek, die door de heren Schaap en De Zeeuw plusminus 1900 werd overgenomen. De boterfabriek kreeg de naam Jesco, wat betekende J.E. Schaap & Co. Deze boterfabriek werd later ontwikkeld tot melkfabriek. De ouderen onder ons herinneren zich nog wel de melkbussen en ventwagentjes met de naam JESCO en de Co was de heer De Zeeuw, uit Rijsoord. Later, plusminus 1938, werd Jesco overgenomen door de N.V. Vereenigde Veluwsche Melkproductenfabrieken, die ook enkele andere melkfabrieken op de Veluwe opkocht. De V.V.M., onder Zwitserse directie van R.A. Rizzi, bleek op den duur een dochteronderneming van het Zwitserse bedrijf Ursina S.A. te Konolfingen te zijn. Nog later kwam de grootmoeder te voorschijn: de wereldbekende Nestlé S.A.

Het is duidelijk dat Schaap veel te maken had met werkgelegenheid en de plaatselijke welvaart: het door hem en De Zeeuw overgenomen boterfabriekje is uitgegroeid tot een forse industrie; de laatste in ons dorp die aan Moliijn herinnert. We hebben Schaap vele malen in de directiekamer van de V.V.M. aangetroffen, welke hij deelde met directeur Rizzi.

Beide gezinnen, Schaap en De Zeeuw, hadden enkele kinderen. En nu reeds vestigen wij uw aandacht erop, dat bij de bevrijding van Nunspeet, april 1945, de N.B.S. (het ondergronds verzet) onder commando bleek te staan van de heren L.D. Schaap en A. de Zeeuw, beide zonen van de firma Jesco.

Villawijk

Tot de oudste verhalen van de heer Schaap behoort het volgende. Hij was, omstreeks 1900, als boekhouder in dienst bij de Maatschappij de Veluwe. Op een dag kwam een forse overboeking binnen. De heer Schaap vroeg aan Molijn, op welke rekening hij het geld moest boeken. Daar heeft Molijn lang over nagedacht. Op 't eind wist hij het: "open maar een nieuwe rekening onder de naam villawijk". Schaap deed het, niet begrijpend, maar kon toen niet voorzien, dat hiermee de groei van Nunspeet een fundament had gekregen! Molijn kocht namelijk een grote strook bosgrond ten zuiden en ten oosten van het dorp, welke grond hij in bouwpercelen uitgaf. Diverse personeelsleden (denk aan de familie W. Timmer, op nummer 39 en J.W.J. Fransen op nummer 34) konden hier een eigen huis bouwen. Ja, Schaap Sr. kwam er zelf ook te wonen, op nummer 133. Toen heette de weg nog Groteweg (op de oude kaart nog te vinden), later werd

de stichter Moliijn vernoemd. Door de vestiging van welgestelde mensen (denk aan L.v. Peterson Ramring en Gerard Veth) ontstond inderdaad een villawijk, soms de Goudkust genoemd.

Bekende persoonlijkheid

Het kon niet anders of J.E. Schaap, die zowel met boeren als burgers, zowel met personeel als de handel contacten had, werd een geziene en populaire figuur. Toen hij zijn handen vrij had en zich graag nuttig maakte, werd hij de promotor van de meeste dorpsonderneminkjes. Hij was vriendelijk, wist conflicten te vermijden, bedacht voor elk plaatselijk probleem een oplossing en zette de traditie van Moliijn voort. Zonder hem kon haast geen enkel comité voor een plaatselijk belang worden samengesteld - erger: hij maakte de comités zelf.

Dorpshuis

Voorop staat zijn aandeel in het Dorpshuis, uitgaande van de Moliijn-de Groot Stichting, waarvan Schaap, sedert de oprichting in 1916, penningmeester was. Het doel was drankmisbruik tegen te gaan, om de plaatselijke bevolking uit de armoede en bijbehorende versukkeling los te werken. Maar terwille van een sluitende exploitatie werd het gebouw aan allerlei plaatselijke verenigingen en instellingen verhuurd. Het werd dan ook herhaaldelijk verbouwd en uitgebreid en kan de plaatselijke groei nauwelijks bijhouden. Toch kwam het jeugdwerk op de eerste en de tweede plaats.

Dorpsharmonie

Niet minder denken we aan onze Harmonie, Schaap's andere troetelkind. Jaren was hij er voorzitter van. Hij kende geen noot zo groot als een koe, zei hij, en daarom was hij altijd "onpartijdig". Acties voor uniformpetten, voor uniformhemden, voor complete uniformen, voor nieuwe muziekinstrumenten, eenmaal voor een volslagen vervanging van het instrumentarium (toen van de hoge militaire stemming overgegaan werd op de lagere kamerton-stemming) werden prompt door hem tot het doel geleid. Alles slaagde, alles

lukte. Ook het plaatsen van de muziekkoepeel in het Oranjepark en de aanleg van verlichting en fonteinen, zomerconcerten en andere attracties voor de gasten - alles werd ontworpen en uitgewerkt op huize Zonnestein. Zelfs de torenklokken, in 1948 gegoten en geschonken door de burgerij (uit een inzameling van koper en geld) komen op zijn naam. Hij beschikte over de mensen, die hij als comitéleden nodig had, en wist ze te animeren.

Vreemdelingenverkeer

Dan was hij vele, vele jaren voorzitter van de V.V.V., in welke functie schrijver dezes hem 14 jaar als secretaris terzijde mocht staan. (Toen die samenwerking gelukte, nam hij geen enkele functie meer aan zonder zich van deze hulp te verzekeren, hetzij als secretaris of als penningmeester. Zo leerden wij hem van nabij kennen.)

Een job als secretaris bij Schaap was niet niks. Al die 14 jaren liepen de gidsen, de folders, de aanvragen, de adreslijsten, de informatie, de wandelingen-op-tekens, de organisatie van zomerevenementen en de rest als een "service" over de huidige AMRObank - onder voorzitterschap van Schaap. Het hoefde geen cent te kosten, als het maar lekker liep.

Onvergetelijk waren de bestuursvergaderingen op Zonnestein. Schaap zorgde ervoor dat het bestuur altijd uit niet-belanghebbende inwoners bestond. Dat was een weldoordachte politiek: wat gasten of VVV-leden ook voor klachten mochten hebben, het bestuur stond neutraal. En sterk!

De gastheer leidde de vergadering in een zeer ontspannen sfeer en gekruid met volkstermen als "noudanzalleme" en "lanewezegge". Het rantsoen was, ook in oorlogstijd, twee koppen koffie, twee sigaren en twee borrels. Na de oorlog ontdekte hij enkele vergeten (en zeer belegen) flessen jenever onder de vloer van zijn huiskamer. Wat een schrik!

O ja, dat bestuur. Het bestond uit wijze en vrij bejaarde heren, terwijl de secretaris nog zijn jonge jaren beleefde. Die was dus de werkezel, rookte niet, dronk niet, maar kreeg altijd applaus als loon voor zijn activiteiten. Zijn jaarverslagen haalden de

voorpagina van de beide plaatselijke bladen, soms onder embargo voortijdig gezet. Er stonden wel ondeugende dingen in, herinneren wij ons. Bijvoorbeeld na een natte zomer schreef de secretaris dat de gasten van de regen in de drup raakten, oftewel van de majem in de jajem, hetgeen de caféhouders geen windeieren had gelegd. Maar toen dezelfde man zijn jaarverslag bleef openen met het vermelden van de gemiddelde leeftijd van het bestuur, die alweer een jaar hoger was, werd dat de heer Schaap te gortig. Eén van de bestuursleden zei toen: "ik heb u begrepen, volgend jaar stap ik uit". "Dan hebt u mij bijna begrepen," zei de schrijver dezes, en stapte zelf uit.

Sociëteit

Uiteraard was het de heer Schaap, die direct na de oorlog de sociëteit ontwierp. Een raam in "Veld-en-Boszicht" geeft de naam nog altijd aan. Elke dinsdagavond kwamen de heren samen met een keus uit drie: kaarten, biljarten of babbelen. Men zegt dat het babbelen soms op roddelen uitliep, maar tegen die tijd was uw schrijver al uitgestapt - er was voor hem geen keus bij.

Wel herinnert hij zich, dat naast de verse drankvergunning een flinke voorraad jenever was aangekomen en ieder zijn oorlogsschade kwam verhalen. Het bestuur gaf een rondje, de voorzitter gaf een rondje, enkele gewezen-jarigen idem, en opgebeurd door de toenemende vrolijkheid kwamen er steeds meer rondjes. De speeches werden steeds grappiger, de vergadering liet echt "van zich horen", en iemand vroeg hakkelend hoe de voorzitter deze plechtige bijeenkomst kon rijmen met zijn vereniging tegen drankmisbruik? Maar de heer Schaap stond vast in zijn schoenen en antwoordde slagvaardig dat drankmisbruik is: het wegspoelen door de gootsteen! Op het laatst vroeg dokter Sj. Huisingh ons: jij en ik zijn, geloof ik, de enig-nuchteren, ga je mee naar huis?

Jagen

Het portret van J.E. Schaap zou niet compleet zijn als de jacht verzwegen werd. Schaap en J.W. Struvé (van hotel Ittman) hadden in vroeger jaren alle jachtgronden rond Nunspeet gepacht - en dat was

niet weinig. Schaap hield van de natuur, van het wild, ook van de oogst. Hij wist die jachtdagen prachtig te versieren, met jagers en drijvers, met hoge en lage heren. En lekkere hutspot toe.

Hij was al tachtig geweest toen we hem eens op een avond op de hoogzit hebben gehesen: hij wilde nog eens aanzitten op het varken, bij maanlicht. De conditie was dat hij er niet zelf af zou komen, maar dat we hem om half elf kwamen halen. Maar om half elf stond hij wèl op de grond en niets gebroken. Geen hulp nodig.

Een man die van het leven wist te genieten en een ander hetzelfde gunde.

D.W.L. Milo

N.V. FABRIEKEN VAN MELKPRODUCTEN EN EERSTE
NEDERLANDSCHE KRACHTVOEDSELFABRIEK
J. E. SCHAAP & CO - NUNSPEET

ROOMBOTER — MELKPOEDER
GECONDENSEERDE MELK, CASEÏNE

KRACHTVOEDSEL „VIROGEEN”
VOOR KINDEREN, ZWAKKEN EN HERSTELLENDEN